

UDK 929.532(497.583Split)“15”
272-789.4(497.583Split)“15”(091)

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 10. siječnja 2020.

Prihvaćeno za objavljivanje: 3. ožujka 2020.

MATRIKULA SPLITSKE BRATOVŠTINE GOSPE OD DOBRIĆA IZ 16. STOLJEĆA. PALEOGRAFSKO-DIPLOMATIČKA I SADRŽAJNA ANALIZA S KRITIČKIM PRIJEPISOM TEKSTA¹

Tonija ANDRIĆ, Split

U ovom se radu proučavaju pravila splitske bratovštine Gospe od Dobrića iz 16. stoljeća u širem kontekstu društvene i ekonomske povijesti Splita. Osim sadržajne analize bratovštinskih pravila, tekst donosi i detaljniju paleografsko-diplomatičku analizu sačuvane matrikule kao i transkripciju njezina teksta na talijanskom jeziku. Osnovni je cilj rada pokušati rekonstruirati strukturalnu organizaciju te značaj, ulogu i utjecaj te bratovštine u splitskom društvu krajem kasnoga srednjeg i početkom ranoga novog vijeka.

KLJUČNE RIJEČI: bratovština Gospe od Dobrića, Split, matrikula, kasni srednji vijek, rani novi vijek.

Uvod

Šesnaesto stoljeće doba je velikih društveno-političkih, demografskih i ekonomskih nestabilnosti za Split i Splitske. U tom je razdoblju, naime, nekad autonomna komuna čvrsto uklopljena u strogo centralizirani upravni i teritorijalni sustav Mletačke Republike kao dio njezina *Stato da Mar*. Još od početka 15. stoljeća, otkad je grad prihvatio mletačko vrhovništvo, na čelu Splita nalazio se mletački knez i kapetan, a nekadašnji instrumenti komunalne samouprave, plemićko gradsko vijeće i komunalni statut, bili su na snazi tek nominalno, reprezentirajući ostatke nekadašnje autonomije.²

¹ Ovaj je tekst, u ponešto skraćenom obliku i na engleskom jeziku, predstavljen u listopadu 2019. godine na međunarodnom znanstvenom skupu u Zagrebu *IV. Triennale: Gradovi hrvatskog srednjovjekovlja. Grad i Crkva / Towns and Cities of the Croatian Middle Ages. The City and the Church* po naslovom »Matrikula splitske bratovštine Gospe od Dobrića iz 16. stoljeća / Rules of the Split's Confraternity Our Lady of Dobrić from the 16th century.«

² Do danas je u hrvatskoj historiografiji dosta pisano o mletačkoj upravi na istočnom Jadranu. Vidi npr. Marko ŠUNJIĆ, *Dalmacija u 15. stoljeću. Uspostavljanje i organizacija mletačke vlasti u Dalmaciji u 15. stoljeću*, Sarajevo, 1967., str. 97–184; Ivan PEDERIN, *Mletačka uprava, privreda i politika u Dalmaciji (1409–1797)*,

Početkom 16. stoljeća grad su tresli i međustaleški sukobi u vidu pobune dijela bogatijih građana i pučana protiv lokalne plemićke vlasti,³ a da situacija bude još i gora, grad je 1526./1527. godine pogodila velika epidemija kuge u kojoj je, prema izvještajima mletačkih sindika, stradalo više od polovice splitskog stanovništva.⁴ Osim toga, u tom je razdoblju sigurnost Splićana bila ugrožena i drugim činiteljima, prije svega osmanlijskom opasnošću, koja se od kraja 15. stoljeća sve brže i nezaustavljivo primicala iz bosanskog i hrvatskog zaleđa, da bi 30-ih godina 16. stoljeća, osvajanjem Klisa, Turci Splićanima doslovce bili *ante portas*.⁵ Ratno je okruženje, uz velike demografske gubitke, naposljetku uzrokovalo i privredni pad, no mletačka se vlada time nije bavila, sve dok su njezini ekonomski interesi na istočnom Jadranu bili zadovoljeni.⁶

Stoga su Splićani ekonomsku i socijalnu sigurnost tražili u lokalnoj zajednici, komunalnim institucijama i staleškim udruženjima. Takve su organizacije, vjerskog i karitativnog karaktera, bile bratovštine koje je još stoljećima unazad osnivala Crkva ili istaknuti pojedinci.⁷ Ovaj će rad predstaviti jednu splitsku bratovštinu što je sredinom 16. stoljeća

Dubrovnik, 1990., str. 7–31; Grga NOVAK, *Prošlost Dalmacije*, Zagreb, 2001., str. 143–145, 184–187; Lovorka ČORALIĆ, *Kraljica mora s lagunarnih sprudova. Povijest Mletačke Republike*, Samobor, 2004., str. 67–69; Tomislav RAUKAR, *Studije o Dalmaciji u srednjem vijeku*, Split, 2007., str. 151–154, 181; Lovorka ČORALIĆ, »U okrilju Privrede – Mletačka Republika i hrvatski Jadran«, *Povijesni prilozi*, br. 37, Zagreb, 2009., str. 17–20 itd.

³ Međustaleške odnose u Splitu 16. stoljeća vjerojatno najbolje ocrtava mletački sindik Zan Battista Giustinian, koji je prilikom svog proputovanja kroz Dalmaciju 1553. godine, zapisao kako u Splitu između puka i plemstva vlada »vječna i neizbrisiva mržnja«. – *Dalmacija godine Gospodnje 1553. Putopis po Istri, Dalmaciji i Mletačkoj Albaniji 1553. godine. Zapisao Zan Battista Giustinian*, Ljerka ŠIMUNKOVIĆ (prir.), Split, 2011., str. 55. Inače, društveni nemiri u Splitu 1512. godine bili su potaknuti sličnim događajima na otoku Hvaru. O međustaleškim sukobima u Dalmaciji početkom 16. stoljeća vidi npr. Ivo KASANDRIĆ, *Hvarski pučki ustanak*, Split, 1978., str. 95–168; G. NOVAK, *Prošlost Dalmacije*, str. 161–166; T. RAUKAR, *Studije o Dalmaciji*, str. 205–206; ISTI, »Dalmacija u doba ustanka pučana na Hvaru«, *500. obljetnica Ustanka hvarskih pučana. Zbornik radova sa znanstvenog skupa (Hvar-Stari Grad-Vrbanj, 26.–28. V. 2010.)*, Mateo BRATANIĆ (ur.), Hvar – Zagreb, 2014., str. 9–17.

⁴ Grga NOVAK, *Povijest Splita*, knj. II: od 1420. do 1797. g., Split, 2005., str. 72; T. RAUKAR, *Studije o Dalmaciji*, str. 158–159. Više o kužnim epidemijama u Splitu tijekom 16. stoljeća vidi u: Meri KUNČIĆ, *Od pošasti sačuvaj nas! Utjecaj osmanske opasnosti i kužnih epidemija na ikonografiju zavjetnih slika. Primjer Splita i Trogira u 15. i 16. stoljeću*, Zagreb, 2008., str. 68–70.

⁵ G. NOVAK, *Povijest Splita*, str. 68–70; ISTI, *Prošlost Dalmacije*, str. 151–152; M. KUNČIĆ, *Od pošasti sačuvaj nas*, 50–63; Milan BABIĆ, *Dalmacija u sjeni mletačkoga lava i osmanskoga polumjeseca. Odabrani ulomci iz povijesne zbilje*, Brela, 2018., str. 71.

⁶ Više će brige za sigurnost Splita mletačka vlada pokazati tek stoljeće kasnije, u doba Kandijskog rata (1645. – 1669.), kada je konačno napustila strategiju poimanja Splita kao »otvorenog grada« i pristala na zahtjeve Splićana da se grad dodatno utvrdi. Tako su polovicom 17. stoljeća bile izgrađene utvrde Gripe i Bačvice, a nešto kasnije grad je dodatno opasan sustavom bastiona i polubastiona (*terrapienati*) te njihovih spojnih zidina (*cortine*). Više o tome vidi u: Frane DIFNIKO, *Povijest Kandijskog rata u Dalmaciji*, Duško i Smiljana KEČKEMET (prir.), Split, 1986., str. 74–75; Onofrio DEL CAMPO, *Tvrđavni spisi*, Miroslav BERTOŠA (prir.), Rijeka, 2003., str. 83–95; Duško KEČKEMET, *Prošlost Splita*, Split, 2002., str. 96–108; ISTI, »Mapa crteža dalmatinskih gradova inženjera Josipa Santinija«, *Kulturna i umjetnička baština Dalmacije*, sv. 1, Split, 2004., str. 336–337; Arsen DUPLANIĆ, *Splitske zidine u 17. i 18. stoljeću*, Zagreb, 2007., str. 12–14; Andrej ŽMEGAČ, *Bastioni jadranske Hrvatske*, Zagreb, 2009., str. 86–89; M. BABIĆ, *Dalmacija u sjeni mletačkoga lava*, str. 92.

⁷ O osnivanju i djelovanju bratovština na istočnom Jadranu do danas je mnogo pisano u domaćoj historiografiji. Od novijih radova vidi npr. Lovorka ČORALIĆ, »Izvori i literatura o bratovštinama u Dalmaciji od srednjeg vijeka do pada Mletačke Republike«, *Croatia christiana periodica*, god. 15, br. 27, Zagreb, 1991., str. 88–96; Irena BENYOVSKY, »Bratovštine u srednjovjekovnim dalmatinskim gradovima«, *Croatia christiana periodica*, god. 22, br. 41, Zagreb, 1998., str. 137–160; Arsen DUPLANIĆ, »Novo čita-

bila osnovana u crkvi Gospe od Dobrića. S obzirom na to da je do danas ostala sačuvana po mnogočemu specifična matrikula te bratovštine, u radu će se pokušati rekonstruirati njezina strukturalna organizacija i odrediti njezine glavne zadaće te uloga i utjecaj u onodobnom splitskom društvu na izmaku kasnoga srednjeg i na početku ranoga novog vijeka.

1. Paleografsko-diplomatička analiza matrikule

Bratovština Gospe od Dobrića osnovana je 1. travnja 1558. godine u istoimenoj crkvi na trgu pred mletačkim kaštelom ispred grada, kako stoji u preambuli njezine matrikule (*dentro della città de Spalato, apresso il campo del castel*). Naziv je dobila po svoj prilici prema izvoru pitke vode što se nalazio negdje u njezinoj neposrednoj blizini,⁸ no danas ga je nemoguće preciznije ubicirati. Iz teksta preambule može se zaključiti da je bratovština djelovala uz stariju crkvu Gospe od Dobrića, koja je u drugoj polovici 19. stoljeća temeljito rekonstruirana u neoromaničkom stilu prema nacrtima graditelja i projektanta Emila Vecchiettia.⁹ I dok ta crkva još uvijek danas stoji na istom mjestu, od starijeg zdanja nisu sačuvani nikakvi ostatci.

Spomenuta matrikula danas se čuva u Nadbiskupskom arhivu u Splitu (dalje: HR-NAS), u fondu *Kaptolski arhiv Split (Archivum capituli cathedralis Spalatensis)* (dalje: KAS), gdje je pohranjena pod signaturom br. 213. Matrikula je specifična po tome što je napisana na samo jednom listu pergamene dimenzija 55 x 37,5 cm, što je posve neuobičajeno za onodobne bratovštinske matrikule koje su se, zbog većeg obima, uglavnom zapisivale u kodeksima.¹⁰ Na toj pergameni nema oznaka izvorne folijacije ni naknadno upisane

nje podataka o splitskoj bratovštini pomoraca«, *Kulturna baština*, br. 33, Split, 2006., str. 247–262; Alojz ŠTOKOVIĆ, »Bratovštine na istočnoj obali Jadrana. Prilog proučavanju socijalne povijesti na Sredozemlju od XI. do XVII. stoljeća«, *Vjesnik državnog arhiva u Rijeci*, br. 47–48, Rijeka, 2006. – 2007., str. 141–157; Irena BENYOVSKY, »Uloga bratovštine Sv. Duha u Trogiru u srednjem i ranom novom vijeku«, *Povijesni prilozi*, god. 26, br. 32, Zagreb, 2007., str. 26–51; Zrinka PEŠORDA VARDIĆ, »Pučka vlastela: Društvena struktura dubrovačke bratovštine Sv. Antuna u kasnom srednjem vijeku«, *Povijesni prilozi*, god. 26, br. 33, Zagreb, 2007., str. 215–237; Zoran LADIĆ – Zrinka NOVAK, »Matrikula bratovštine bičevalaca sv. Kristofora u Rabu. Diplomatičko-povijesna analiza s kritičkim prijepisom matrikule«, *Starine*, br. 64, Zagreb, 2012., str. 61–112; Zrinka NOVAK, »Uloga bratovština u svakodnevnom životu Hvarske komune u ranome novom vijeku«, 500. obljetnica Ustanka hvarskih pučana. Zbornik radova sa znanstvenog skupa (Hvar-Stari Grad-Vrbanj, 26.–28. V. 2010.), Mateo BRATANIĆ (ur.), Hvar – Zagreb, 2014., str. 123–153 itd.

⁸ Splitski hidrotoponimi *Dobri* i *Dobrić* etimološki se vežu uz izvor pitke (dobre) vode (*puteus bonus*). Perislav PETRIĆ, »Prilozi topografiji Splita za vrijeme mletačke uprave«, *Kulturna baština*, br. 16, Split, 1985., str. 30–37; Ivo BABIĆ, *Prostor između Trogira i Splita. Kulturnohistorijska studija*, Kaštel Novi, 1991., str. 92; Ana KORDIĆ – Marina MARASOVIĆ-ALUJEVIĆ, »Toponimi romanskoga porijekla na Splitskom poluotoku«, *Školski vjesnik*, god. 57, br. 1–2, Split 2008., str. 97 (osobito bilješka 49), 121.

⁹ Deša DIANA, »Prilog arhitekturi 19. stoljeća u Splitu«, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, god. 21, br. 1, Split, 1980., str. 699–711; Cvito FISKOVIĆ, »O graditeljima Josipu Sladi i Emiliju Vecchiettij u Splitu«, *Kulturna baština*, br. 17, Split, 1987., str. 61.

¹⁰ Jakov STIPIŠIĆ, *Pomoćne povijesne znanosti u teoriji i praksi: latinska paleografija, opća diplomatika, kronologija, rječnik kratica*, Zagreb, 1991., str. 101. Osim samih pravila, bratovštinske su matrikule nerijetko sadržavale i popise članova (tzv. *opute*) te razne druge isprave, poput potvrda o uplatama članarina ili, primjerice, upisa o isplatama iz bratovštinskih fondova (tzv. *vakete*). Usp. npr. matrikule splitskih bratovština Sv. Duha ili Sv. Staša. Irena BENYOVSKY – Tatjana BUKLIJAŠ, »Bratovština i hospital Sv. Duha u Splitu u srednjem i ranom novom vijeku«, *Raukarov zbornik. Zbornik u čast Tomislava Raukara*, Neven BUDAK (ur.), Zagreb, 2005., str. 626–627; Tonija ANDRIĆ, *Život u srednjovjekovnom Splitu. Svakodnevica obrtnika u 14. i 15. stoljeću*, Zagreb – Split, 2018., str. 187–188.

paginacije. Pisaća podloga do danas je ostala prilično dobro očuvana; nedostaju tek donji lijevi i desni kutovi pergamene koja kao da je ondje škarama polukružno izrezana. Ostatak pergamentskog lista sačuvan je gotovo u cijelosti, uz tek nekoliko rupica na mjestima gdje se pergamenta savijala da bi se matrikula pospremila, pretpostavljamo, u kakvu škrinjicu ili kovčežić.¹¹ Matrikula je restaurirana 1989. godine, kako se vidi iz zapisa u arhivskom registru, a to svakako pridonosi čitljivosti njezina teksta, osim u donjem lijevom kutu, gdje je ostala nešto veća mrlja od vlage.

Tekst matrikule pisan je talijanskim jezikom karakterističnim za doba mletačke dominacije i latinskim pismom, koje se može okarakterizirati kao kurzivna prethumanistika (*fere humanistica*) s jakim uplivom gotičke minuskule i njezinih kratika.¹² Najčešće se krata riječi ili dijelovi riječi što se učestalo rabe, primjerice riječ *capitula*, prepozicija *per*, slog *pre* ili »dupla« slova, primjerice, u riječi *anno*. Od uobičajenih sigli najčešće se pojavljuje ona za označavanje novčane valute *lira* (L) kao i specifična ligatura za sastavni veznik *et* (&).¹³ Razlikovanje oblog i oštrog grafema (*u* i *v*) za glas *v* još nije dosljedno provedeno pa se i dalje najčešće koristi samo njegova obla grafemska varijanta, a oštra tek iznimno i sporadično.¹⁴ Slovo *r* piše se uspravno, no često ga nalazimo i kao oblo, nerijetko nailazimo na obje inačice u istoj riječi. Slično je i s grafemom *s* koji se uvijek piše minuskulno, ali u obloj varijanti na početku riječi, a u izduženoj varijanti u njezinoj sredini.¹⁵ Kod dva uzastopna slova *i*, drugo je uvijek produženo (*i longa*) i ispada duboko ispod razine ostalih slova. Nailazimo i na uporabu posebnog grafema *ç*, koji, kao i u riječima slavenskog podrijetla,¹⁶ mijenja glas *č* u izgovoru (*sia chaçado*, *offiçiali*) ili grafem *z* u pisanju (*sença*, *graçia*). Grafem *ę* (repató *e*, *e-caudata*) nalazimo samo u riječi *pęna*. Općenito govoreći, rukopis skriptora veoma je uredan; slova su pedantno uobličena i lijepo kaligrafski zaokružena te uglavnom stoje izolirano uz tek pojedine i rijetke specifične ligature. Zbog toga ni *nexus litterarum* također ne nalazimo. Pismo je lako čitljivo te zbog jednostavnosti jezika posve razumljivo.

Osim specifičnosti pojedinih grafema, u tekstu nalazimo i brojeve, koji se označavaju na dva načina – rimskim znakovima (slovima) i arapskim brojkama. Rimskim znakovima označeni su redni brojevi kapitula, no arapskim su brojkama zapisani novčani iznosi koji se spominju u tekstu te godina osnutka bratovštine, što se spominje u preambuli matrikule. Interpunkcija je u tekstu provedena znakovima što nalikuju na točke i zareze, no čini se, više s ritmičkom svrhom, nego prema gramatičkoj i logičkoj strukturi jezika.

Tekst matrikule ispisan je dvobojno, crnom i crvenom tintom. Crna tinta, do danas dobro očuvana i vidljiva, tek je na rubovima ponešto izbljedjela,¹⁷ dok je crvena tinta, kojom

¹¹ Po pregibima pergamene vidi se da se matrikula slagala četiri puta po širini te još dvaput po dužini.

¹² Takvo je pismo obuhvaćeno i širim nazivom *humanistika-gotica*. J. STIPIŠIĆ, *Pomoćne povijesne znanosti*, str. 126.

¹³ *Isto*, str. 252; Vicko KAPITANOVIĆ, *Povijesna vrela i pomoćne znanosti*, Split, 2012., str. 148.

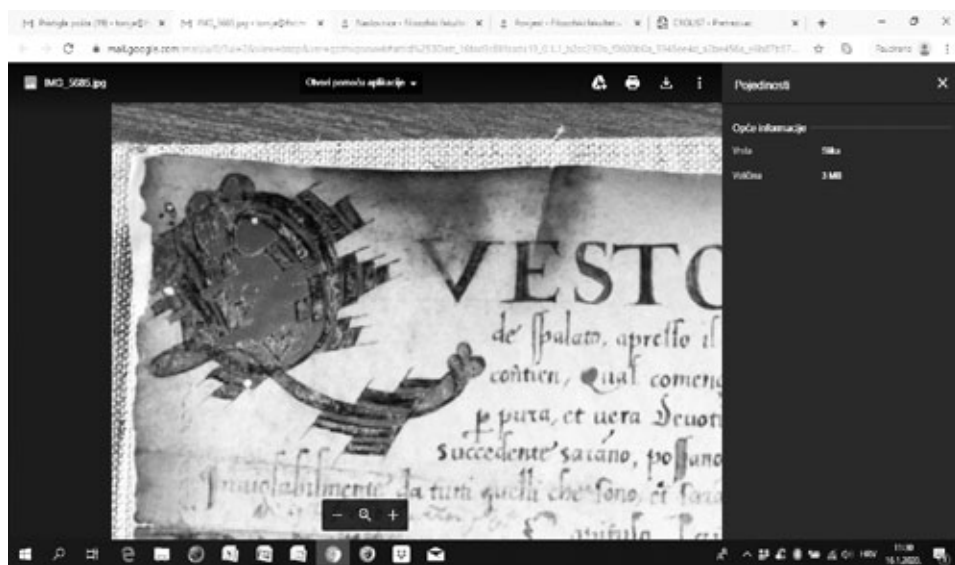
¹⁴ Potpuno razlikovanje *u* i *v* javlja se tek u 17. stoljeću. J. STIPIŠIĆ, *Pomoćne povijesne znanosti*, str. 126.

¹⁵ Uporaba obiju varijanata karakteristična je za ranonovovjekovne tekstove pisane humanističkom minuskulom, a izdužena varijanta iz uporabe izlazi tek u 18. stoljeću. V. KAPITANOVIĆ, *Povijesna vrela*, str. 143.

¹⁶ *Libellus Policorion – Rogovski kartular*, Tomislav GALOVIĆ (prir.), sv. I: kodikološki opis, paleografska analiza, faksimil, Zadar, 2018., str. 33.

¹⁷ Zbog toga su dvije marginalne bilješke jedva primjetne i potpuno nerazumljive.

su ornamentirana pojedina slova i razdjelne crte među kapitulima, do danas ostala postojana i žarke boje.¹⁸ Uporaba dviju tinti i dvobojno ispisivanje dijelova teksta obično je služilo bržem vizualnom snalaženju po spisu,¹⁹ pa je to po svoj prilici i ovdje bio slučaj. Stoga je početno slovo svakog kapitula posebno istaknuto i ukrašeno crvenom bojom, dok su ponegdje i druga slova u sredini teksta naglašena crvenom tintom. Prva riječ teksta preambule (*Qvesto*) istaknuta je majuskulnim slovima crvene boje, pri čemu je prvo slovo najistaknutije i najukrašenije.

Slika 1: Ukrašeni početni inicijal matrikule (HR-NAS, KAS, br. 213)

S diplomatskog aspekta, tekst matrikule započinje preambulom, svečanim uvodnim dijelom, uobičajenim za protokol isprava takvoga tipa.²⁰ U preambuli se navodi arena (*proemium*),²¹ diplomatska formula, što objašnjava potrebu za osnivanjem bratovštine koja bi u crkvi Gospe od Dobrića okupljala vjernike (*boni et fidel christiani*). Potom se u matrikuli redaju bratovštinska pravila, komponirana u 18 kapitula s naslovom i postavljena

¹⁸ O srednjovjekovnim metodama pravljenja pisače tinte različitih boja vidi npr. Francois DELAMARE – Bernad GUINEAU, *Colour-Making and Using Dyes and Pigments*, London, 2002.; Ruth SIDALL, *The Pigment Compendium: A Dictionary of Historical Pigments*, Oxford, 2004.; Mark CLARKE, *Medieval Painters, Materials and Techniques. The Montpellier Liber diversarum arcium*, London, 2011. itd.

¹⁹ *Libellus Policorion*, str. 23.

²⁰ V. KAPITANOVIĆ, *Povijesna vrela*, str. 200.

²¹ S pravnog stajališta, arena je u ispravama nepotrebna, no ona svojim uzvišenim stilom i retoričkim izrazima pridonosi svečanosti isprave. J. STIPIŠIĆ, *Pomoćne povijesne znanosti*, str. 151. U pravnom smislu, *proemium* je značajan samo u diplomatskoj strukturi oporuka i inventara jer se u toj formuli opisuju razlozi i okolnosti njihova sastavljanja. Branka GRBAVAC, *Notarijat na istočnojadranskoj obali od 2. polovine 12. do kraja 14. stoljeća* (doktorska disertacija obranjena na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu), Zagreb, 2010., str. 88–89.

u dvije kolumne teksta, koje su na pergameni međusobno odvojene crvenim valovitim crtama u funkciji ornamentiranja. Osim razrađenih pravila, svaki kapitul sadrži i diplomatsku formulu kazne (*pēna*),²² kojom se štiti pravni učinak pojedinog pravila i to najčešće navođenjem konkretne svote novca koju prekršitelj treba isplatiti bratovštini. U težim slučajevima kazna može biti i izbacivanje iz organizacije.

Na samom dnu pergamene, nakon posljednjeg kapitula na kraju svake kolumne glavnog teksta, naknadno su različitim rukopisima i tintama te drugim pismima nadodana još tri slabo čitljiva upisa. Tinta tih zapisa do danas je toliko izbljedjela da je gotovo nemoguće u potpunosti pročitati njihov tekst, a kako se baš na tim mjestima pergamenta presavijala, tako je i pisača podloga ondje oštećena. Naknadno nadodani tekst na dnu lijeve kolumne zapisan je u četiri retka nekom neodređenom minuskulom kurzivne tendencije, a koliko se nazire, govori o jednom legatu (*una corona d'argento*) oporučno darovanom bratovštini.²³ Bilješka, izgleda, čak navodi i ime notara koji ju je zapisao, no kako su slova njegova imena gotovo posve izbljedjela, tako ga nismo uspjeli identificirati.²⁴

Naknadno upisana bilješka na dnu desne kolumne navodi, koliko naziremo, još jedno bratovštinsko pravilo o financijskoj pomoći obitelji nekog od preminulih bratima, no zbog oštećenja pisače podloge na mjestima gdje se ona savijala, ne možemo sa sigurnošću reći o kojem je iznosu pripomoći riječ. Primjećujemo, međutim, da je u početnim riječima tog kapitula glas *v* zapisan šiljastim grafemom, za razliku od glavnog teksta gdje se on u riječi *uolemo* uvijek bilježi svojom oblom grafemskom varijantom, pa zaključujemo kako je taj upis mogao biti nadodan znatno kasnije, možda i pola stoljeća nakon zapisivanja osnovnog teksta matrikule.

Na samom dnu pergamenkog lista, podno naknadnog dodatka ispod lijeve kolumne, zapisano je trećim rukopisom i drukčijom tintom još jedno bratovštinsko pravilo, čiji tekst također započinje riječima *Anchora uolemo et ordinamo*, no ostatak je bilješke gotovo u potpunosti nejasan i nečitljiv.

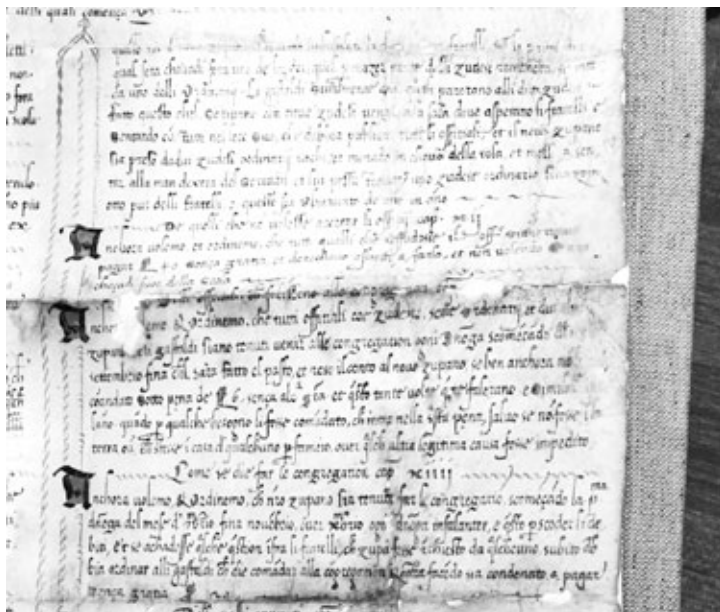
Paleografsko-diplomatička analiza osnovnog teksta matrikule kao i njezinih naknadnih dodataka pokazuje kako je ta bratovštinska matrikula u uporabi bila stoljećima te kako ju

²² Formula kazne razvila se iz starije diplomatske formule sankcije (*sanctio*), koja se iskazivala kroz duhovnu ili materijalnu kaznu, a ponekad i pozivanjem na statutarne odredbe ili druge pravne propise. Branka GRBA-VAC, »Splitski javni notarijat u vrijeme nastanka Statuta«, *Splitski statut iz 1312. godine: povijest i pravo. Povodom 700. obljetnice. Zbornik radova sa međunarodnoga znanstvenog skupa održanog od 24. do 25. rujna 2012. godine u Splitu*, Željko RADIĆ – Marko TROGRLIĆ – Massimo MECCARELLI – Ludwig STEINDORFF (ur.), Split, 2015., str. 369.

²³ Darivanje oporučnih legata bratovštinama kao karitativnim institucijama postao je učestali oblik pobožnosti pojavom tzv. socijalnog kršćanstva i prosjačkih redova na istočnom Jadranu. Zoran LADIĆ, »O nekim oblicima brige za siromašne i marginalne pojedince i grupe u dalmatinskim komunama u kasnom srednjem vijeku«, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU*, br. 20, Zagreb, 2002., str. 4; Z. LADIĆ – Z. NOVAK, »Matrikula bratovštine bičevalaca«, str. 83, osobito bilješka 111. Međutim, ono što je u ovom izvoru neuobičajeno jest činjenica da se takav upis nalazi u matrikuli koja ne sadrži druge podatke doli bratovštinskih pravila. Razlog tomu naknadno je dodavanje pojedinih upisa drugom rukom.

²⁴ Naime, popis splitskih bilježnika Državnog arhiva u Zadru sadrži lakunu baš za razdoblje 1528. – 1559. godine, a i inventar splitskog arhiva, koji je još pred više od pola stoljeća načinila D. Božić-Bužančić, ne navodi imena notara koji su u Splitu obnašali javnobilježničku službu u godini osnutka bratovštine Gospe od Dobrića. Vidi online URL: <http://dazd.hr/vodic/dazd-0579/> (zadnje posjećeno: 9. siječnja 2020.). Usp. *Inventar arhiva Stare splitske općine*, Danica BOŽIĆ-BUŽANČIĆ (priř.), Split, 1969., str. 20.

je nadopunjavalo više skriptora različitim rukopisima i pismima. S obzirom na potrebu nadopunjavanja bratovštinskih pravila, imamo razloga pretpostaviti kako je broj članova u godinama nakon osnivanja bratovštine sve više rastao, baš kao što je rastao i njezin ugled te utjecaj u onodobnome splitskom društvu.

Slika 2: Tekst desne kolumne (HR-NAS, KAS, br. 213)

2. Sadržajna analiza matrikule

Ranosrednjovjekovne se bratovštine po svojim zadaćama i društvenoj ulozi ponešto razlikuju od srednjovjekovnih organizacija toga tipa. Dok srednjovjekovne bratovštine, naime, imaju izrazito naglašenu religioznu komponentu, glavne su zadaće bratovština u 16. stoljeću uspostava komunalnog reda i poštivanje hijerarhijske organizacije staleški uređenog društva.²⁵ Takvu socijalnu angažiranost bratovštine Gospe od Dobrića odražavaju, uostalom, i njezina pravila uređivanjem organizacijske strukture vodstva i članstva bratovštine

²⁵ To zapravo i nije iznenađujuće imamo li na umu društveno-političke okolnosti 16. stoljeća, socijalne nemire i osmanlijsku ugrozu Mletačke Dalmacije u to doba. Više o promjeni društvene uloge bratovština u ranom novom vijeku vidi u: I. BENYOVSKY – T. BUKLIJAŠ, »Bratovština i hospital Sv. Duha«, str. 626; Z. PEŠORDA VARDIĆ, »Pučka vlastelac«, str. 219–221; Zdenka JANEKOVIĆ RÖMER, »Laička vjerska duhovnost u dubrovačkim bratovštinama srednjeg i ranog novog vijeka«, neobjavljeno izlaganje s međunarodnoga znanstvenog skupa *VI. Triennale. Gradovi hrvatskog srednjovjekovlja: Grad i Crkva / Towns and Cities of the Croatian Middle Ages: The City and the Church*, Zagreb, listopad 2019. Usp. Niko DUBOKOVIĆ NADALINI, »Značenje bratovština za razvoj društvene svijesti na Hvaru u 14., 15. i 16. stoljeću«, *Radovi Instituta za hrvatsku povijest*, god. 10, br. 1, Zagreb, 1977., str. 74.

te određivanjem prava i obveza svakoga člana, uz isticanje sankcija za nepoštivanje tih pravila.

Naime, već se prvim kapitulom utvrđuje vodstvo bratovštine sa sudačkim ovlastima, odnosno određuje se da izabrani župani (*zupani*) imaju i pravo suđenja u mogućim sporovima među članovima vrijednosti do 5 lira.²⁶ Kako bi se poštivao taj unutarnji hijerarhijski poredak bratovštine, članovima se čak prijeti izbacivanjem iz organizacije ako manje sporeve budu rješavali pred javnim komunalnim sudom.

Sličnom se mjerom bratimima prijeti i u drugom kapitolu, znakovita naslova *Delle cose criminal*. Naime, ukoliko bi se netko od članova bratovštine potukao u kući ili van nje, ali bez prolijevanja krvi, bio je dužan platiti kaznu od 5 lira, no u slučaju teže povrede, prijestupnik se također može izbaciti iz bratovštine. Tim se pravilom, čini se, također nastojao uspostaviti red, poštivanje te međusobna solidarnost među članovima.

U mentalnom ustrojstvu srednjovjekovlja najvažniji čin u životu svakog pojedinca bila je smrt, odnosno prelazak duše iz ovozemaljskog svijeta u život vječni.²⁷ Stoga nije iznenađujuće što srednjovjekovne bratovštine mnogo pažnje posvećuju pogrebima. U trećem se kapitolu matrikule bratovštine Gospe od Dobrića nalaže svim članovima obvezno prisustvovanje pogrebu nekog od umrlih bratima, a u protivnom i bez opravdanog razloga, prijestupnik se može kazniti s čak 10 lira. Ukoliko netko od članova umre izvan teritorija splitske komune, idućim kapitulom nalaže se članstvu obvezni odlazak po tijelo bratima, bilo morem bilo kopnom, a sve pod prijetnjom novčane kazne od 3 lire, ili u slučaju neopravdanog nepoštivanja tog pravila, pod prijetnjom izbacivanja iz bratovštine.²⁸ Također vodeći računa o solidarnosti između članova, jedan od kapitula obvezuje i župana, ali i ostale bratime, na darove (*regalie*) za obitelj preminulog člana.

Ako je suditi po idućem kapitolu, poštivanje organizacijske strukture i vodstva bratovštine važna je stvar te institucije. Njime se određuje da svaki član ima obvezu prisustvovanja skupštinama i misama na poziv župana, a pod prijetnjom kazne od 2 lire za svaki nedolazak ili uz drugu sankciju koju odredi gastald.²⁹ Slično tomu, sedmi kapitul određuje

²⁶ Dodjeljivanje sudačkih ovlasti bratovšinskim županima bilo je posve uobičajeno za ono doba i u drugim dalmatinskim komunama. Primjerice, zadarski su pučani 1410. godine tražili da im se dozvoli rješavanje sporova vrijednosti do 100 solida unutar bratovština, a tek u slučaju nezadovoljstva presudom, da im se omogućiti izlazak pred kneza. Osim toga, i u trogirskoj se bratovštini Sv. Duha spor prvo iznosio pred župana i oficijale, a tek u drugom stupnju pred kneza. Irena BENYOVSKY LATIN, »Uloga bratovštine Sv. Duha u Trogiru u srednjem i ranom novom vijeku«, *Povijesni prilozi*, god. 26, br. 32, Zagreb, 2007., str. 26–27.

²⁷ O preplitanju duhovnog i tjelesnog u mentalitetu srednjovjekovlja vidi npr. Jacques LE GOFF, *Srednjovjekovni imaginarij: eseji*, Zagreb, 1993.; Zdenka JANEKOVIĆ-RÖMER, »Na razmeđu ovog i onog svijeta. Prožimanje pojavnog i transcendentnog u dubrovačkim oporukama kasnog srednjeg vijeka«, *Otium. Časopis za povijest svakodnevice*, god. 2, br. 3–4, Zagreb, 1994., str. 3–16; Zoran LADIĆ, *Last Will: Passport to Heaven. Urban Last Wills from Late Medieval Dalmatia with special Attention to the Legacies pro remedio animae and ad pias causas*, Zagreb, 2012. itd.

²⁸ Zbog važnosti zagrobnog života, slična pravila navode i druge religiozne bratovštine, primjerice splitska bratovština presvetog Tijela Kristova. Ivan OSTOJIĆ, »Stara bratovština presvetog Tijela Kristova u Splitu«, *Bogoslovska smotra*, god. 46, br. 3, Zagreb, 1976., str. 484.

²⁹ Inače, bratovštinski su gastaldi imali važnu ulogu u održavanju discipline članstva poštivanjem utvrđenih pravila i ispunjavanjem njihovih vjerskih obveza, a sve u skladu s odredbama navedenima u matrikuli. Z. LADIĆ – Z. NOVAK, »Matrikula bratovštine bičevalaca«, str. 87. Osim toga, u nekim se bratovštinskim matrikulama, međutim, izričaji župan i gastald koriste kao sinonimi, a oba se termina upotrebljavaju za opisivanje vodstva bratovštine. I. BENYOVSKY LATIN, »Uloga bratovštine Sv. Duha«, str. 47. No, iz pravila

da svi dobri prijedlozi vodstvu bratovštine trebaju biti prihvaćeni, a ukoliko im se netko usprotivi, može biti izbačen iz organizacije. Sankcija izbacivanja može se izreći i onim članovima koji bi na bilo koji način uvrijedili župana, suca ili bilo kojeg drugog bratima, a u sukobu s blažim uvredama može im se izreći novčana kazna u iznosu od 2 lire. Jedan od reformiranih kapitula u nastavku također utvrđuje kazne za možebitne svađe uz izricanje teških riječi u javnosti, crkvi ili krčmi. Ovisno o težini prijestupa kazne variraju od novčanih do izbacivanja iz organizacije.

Zanimljivo, tek šesti kapitul određuje način primanja u članstvo. Nitko, naime, ne može postati članom te organizacije bez privole svih bratima i bez plaćanja članarine u pozamašnom iznosu od 20 lira. Novi su članovi također obvezni pokloniti bratovštini i jednu svijeću u vrijednosti od barem 2 lire.

Kapituli od desetog do osamnaestog su reformirani, što znači da je vodstvo bratovštine, vjerojatno zbog porasta broja članova i utjecaja bratovštine u društvu, smatralo potrebnim nadopuniti postojeća pravila. Stoga se i ti reformirani kapituli odnose na organizacijske pojedinosti, poput izbora gastalda i drugih bratovštinskih službenika, precizirajući pritom njihove obveze. Tako saznajemo da bratovštinom upravlja župan, no gastaldi predvode bratovštinske skupštine i sastanke, dok posebno izabranih sedam sudaca (*zudesi sette extraordenarii*) sude u međubratimskim sporovima. Jednaesti kapitul *Della ellection delli officiali* određuje kako se na bratovštinskoj skupštini (*congregation*) prije svečanog ručka trebaju čitati bratovštinska pravila, a četrnaestim kapitulom naglašava se da ta godišnja skupština članstva treba biti organizirana jednu nedjelju tijekom zadnjih triju mjeseci tekuće godine. Za organizaciju zajedničkoga godišnjeg ručka (*pasti annuati*), skupštine i mise odgovoran je župan, uz obvezne financijske doprinose svih članova, čak i onih koji im neće pribivati. Ipak, solidarnost i međusobna zaštita temelj su te organizacije, što najviše dolazi do izražaja u šesnaestom kapitolu – *De quelli che menassero fameia al pasto*, kojim se osigurava hrana najsiromašnijim članovima. Posljednji, osamnaesti kapitul reformira postupak primanja u članstvo, nalažući svim novoprimljenim članovima da po primitku u bratovštinu pročitaju pravila te se polaganjem matrikule i ruke na oltar sv. Marije obvežu na njihovo poštivanje. Taj je reformirani kapitul, dakle, trebao potaknuti nove članove na poštivanje preuzetih obveza, no čini se kako je novouvedeni ritual zaklinjanja bio važniji za staro članstvo i uspostavljanje kolektivne memorije zajedništva i solidarnosti nego za novoprimljene članove.³⁰ Na koncu, veliki broj pravila koja se odnose na organizacijsku strukturu, obveze i sankcije najviše i govore o poimanju reda te o poštivanju autoriteta unutar organizacije.

bratovštine Gospe od Dobrića razvidno je da je riječ o dvjema odvojenim funkcijama u vodstvu organizacije. Župani su, naime, predstavljali vodstvo sa sudačkim ovlastima, a gastaldi su imali administrativnu ulogu predsjedanja bratovštinskim skupštinama.

³⁰ Koreografija pučkih pobožnosti i kolektivni simboli bratovština imali su u srednjem i ranom novom vijeku veliku ulogu u religioznim ritualima i svečanostima. Stoga na slična pravila i običaje nailazimo i u drugim bratovštinskim matrikulama toga doba. I. BENYOVSKY LATIN, »Uloga bratovštine Sv. Duha«, str. 37.

Zaključak

Analizirajući sačuvanu matrikulu, naposljetku možemo donijeti nekoliko zaključaka pri ocjeni društvenog, karitativnog, pa i ekonomskog značenja bratovštine Gospe od Dobrića u onodobnome splitskome društvu. Općenito govoreći, srednjovjekovne su bratovštine svome članstvu pružale prijeko potreban osjećaj društvene pripadnosti i socijalne sigurnosti te podjednako važnu ekonomsku stabilnost i pravnu zaštitu. Komuna je, doduše, upravnim institucijama, administrativnim službama i jakim fortifikacijama jamčila sigurnost svojih građana, ali je usprkos tomu pojedinac mogao postati ugrožen, pa je svaki pripadnik komune težio uspostaviti socijalnih veza unutar svoga staleža, najčešće uključivanjem u neku od bratovština. Tako je i bratovština Gospe od Dobrića splitskim pučanima predstavljala važnu sponu između postojećeg sustava komunalne vlasti i privatnog svijeta pojedinca. Odredbama o hijerarhijskom ustrojstvu vodstva i članstva te pravilima o poštivanju reda u tome zatvorenom sustavu neravnomjerno raspoređene moći, odražavala je i pravni poredak komune te osiguravala poštivanje staleškog uređenja društva. U tom se smislu pravila bratovštine Gospe od Dobrića u potpunosti poklapaju s administrativnim sustavom komunalne uprave i ne odstupaju od ustaljenih obrazaca ponašanja utvrđenih statutarnim pravom. I na koncu, ali ne manje važno, splitska bratovština Gospe od Dobrića igra važnu ulogu i u mentalnom ustrojstvu srednjovjekovnog čovjeka, pripremajući svoje članstvo za nadolazeću smrt i prelazak u život vječni. Katoličke su mise za duše pokojnika glavni instrumenti osiguranja života s Bogom u vječnosti, a slična se solidarnost živućih prema mrtvima očituje i u obvezi organizacije pogreba preminulih članova te u brizi za obitelj preminulih bratima. Pripadnost je toj bratovštini, čini se, bila podjednako važna i živima i mrtvima.

Prilog – Prijepis matrikule splitske bratovštine Gospe od Dobrića iz 1558. godine³¹

Preambula³²

Qvesto sie la matricola delli confratri della chiesa ouer capella de Sancta Maria de Dobrich, posta dentro della città de Spalato, apresso il campo del castel, fatta per essi confratri, coe ferma et secura dispositione di obedirla et exequirla quanto in essa coe capituli sottoscritti se contien, qual comença nel anno del Nostro Redemptore 1558 a di primo del mese di Aprile. Se perchè hauendosi congregado alcuni boni et fidel christiani per pura et uera deuotione uolseno fare questa scola di essa chiesa ouer capella. Et acio che cussi

³¹ Transkripcija teksta ove matrikule načinjena je prema pravilima suvremene egdotike. Prilikom prijepisa korištena je kritička (interpretativna) metoda koja pretpostavlja suvremene intervencije priređivača u izvorni tekst s ciljem njegova pojašnjenja. Više o toj egdotičkoj metodi vidi u: J. STIPIŠIĆ, *Pomoćne povijesne znanosti*, str. 173. Intervencije u izvorni tekst matrikule odnose se, prije svega, na razrješavanje kratica te umetanje interpunkcijskih znakova tamo gdje je to, prema suvremenim ortografskim pravilima, bilo potrebno, te na korištenje pojedinih kritičkih znakova, sigla i simbola. Znak uglatih zagrada [] korišten je za umetanje rekonstruiranog dijela teksta koji nedostaje u izvorniku, a trotočje među uglatim zagradama [...] označava dio teksta koji je nečitljiv do te mjere da se ne može rekonstruirati. Znak uskličnika unutar obliha zagrada (!) korišten je za očite pogreške skriptora, dok upitnik unutar obliha zagrada (?) označava nerazumljivo napisanu riječ ili kraticu. *I longa* transkribiran je kao kratko *i*, a grafemi *ç* i *ç* pisani su kao u izvorniku. Naglasci iznad pojedinih riječi također su bilježeni kao i u originalu.

³² Tekst preambule ispisan je u šest redaka cijelom širinom pisaće podloge.

essi fratelli che si ritrouano al presente, come quelli che per il tempo succedente sarrano, possano uiuer' da ueri christiani e affectionati fratelli, senza agrauation delle anime loro, elleseno et ellezer uolseno li infrascripti capituli, da esser inuiolabilmente da tutti quelli che sono et saranno obseruati et executi. Il tenor delli quali comença videlicet.

Tekst lijeve kolumne

Capitolo primo³³

Principalmente. Volemo, stattuimo et ordinamo, che quanti zupani saranno eletti, che possono iudicar ogni debito infra de nui, fina a lire cinque de prezzo, e che nisuno non presumma andare auanti li zudesi ordinarii del commun sotto pena d'esser deschaçato fora della scola, e se qualche uno contrafacesse, che per ogni uolta paga L I de prezzo in la scola et poi sia la uolunta de zudesi chazarlo fora della scola.

Delle cose criminal. Capitolo II.

Anchora uolemo, et ordinamo, che se qualche fratello peccasse inzuriando, battendo ouer facendo d[...] in campo, ouer in casa, doue non se intrasse sangue ouer danno piu d' L 5, uolemo che li zudesi della scola d'bbano iudicar, e chi contrafacesse che sia expulso dalla nostra frata[ya].

[De] quelli che non uegnisseno al obsequio. Capitolo III.

Anchora [uolemo, et ordinamo,] che quando alcuno fratello morira ouer altro de casa sua che tutti f[ratelli debbano an]dar con le chandelle achompagnarlo fino la sepultura sotto pena de L 10 sença gra[tia ...] da qualche causa legittima serra impedito.

De quelli che moriranno fuor della terra. Capitolo IIII.

Anchora uolemo, et ordinamo, che se qualche fratello morisse four di territorio di Spalato che dobbiamo andar per lui per mar meya cento et per terra meya 50 alle spese del morto et se qualchuno non uolesse obedir, che sença gratia paga L 3 de prezzo, e non uolendo sia chaçado fuor della frataya, saluo se da qualche impedimento sarra impedito.³⁴

De quelli che non uegnerano alle congregation. Capitolo V.

Anchora uolemo, et ordinamo, che aqualunque fratello sara comandato per li gastaldi che uenga alla messa, ouer congregation, e non obediendo che paga senza gratia L 2 per ogni uolta che contrafara, e similmente a qualche altra cosa della fratagia, e che sia in arbitrio delli zudesi iudicarlo piu o mancho.

De quelli che uoranno intrar in la scola. Capitolo VI.

[Ancho]ra uolemo, et ordinamo, che non si possa accettar nisun nella presente scola, se tutti li fratelli non siano contenti, et opponendoli qualchuno legitimam, se non sia accettato, et acetandolo, che paga L 20, e una chandella de L II.

De quelli che non uoranno buon consulto in scola. Capitolo VII.

Anchora uolemo, et ordinamo, che se alcuno uolesse proponer qualche cosa per l'officio della scola, et alcuno li contrasse, sia chaçado for della scola.

³³ Lijevo od ovog natpisa nalazi se jedva primjetna marginalna bilješka ispisana drugim rukopisom.

³⁴ Desno od ove rečenice upisana je još jedna posve izbljedbela i nečitljiva marginalna bilješka.

Delle regalie si fanno alli fratelli che moreno. Capitulo VIII.

Anchora uolemo, [et o]rdinamo, che morendo qualche nostro fratello, il zupan nostro sia tenuto fargli dir m[esse ...] et po d'suoi beni si debbia scoder L 20.

[De] quelli che inziuriara frataya. Capitulo VIII.

Anchora uolemo, et ordinamo, che se qualcheuno iniuriasse la frataya, zudesi, zuppano ouer altri offitiali, che sença alcuna gratia ne misericordia siano astretti de pagar L 2 de prezzo [ouer] che sia expulso dalla scola e che [...].

[Questi] capituli sono reformati. Capitulo X.

Primu uolemo, rathific[hiamo], confe[rmi]amo li suprascri[tt]i capituli fatti uero supra. Poi uolemo che non sia altro, che uno [soto] zupan, el qual habbia da teg[...] danari, croxe et altre ro[bbe] date per auentario. Poi dui gastaldi che seruirano e comandarano le congregation. Poi dui zudesi li qual siano tenuti schoder li debiti non hauendo b[...]spetto d'alcuno fratello. Poi sia fatti zudesi sette extraordenarii, li qual gouernarano tutta la schola cum authorità de poter disponer alto e basso essendo, pero la mazor parte de loro contenti, inchargando pur la conscientia loro in quello faranno della schola, e cussi de anno in anno sia cambiato.

Della [e]llection delli offitiali. Capitulo XI.

Anchora uolemo, et statuimo, che ogni anno quando se congregarano al pasto, auanti che se comença manzar, il scriuano sia tenuto lezer la presente matricola interpretandola acio tutti la possa intender, poi leuarsi e, chiamar dui zudesi ordinarii et sette extraordenarii et andar in qualche locho separato fratelli qual [...] sono in officio quel [...] sette primi, sette secondi de qu[elli] sette parera alla mazor parte delli zudesi che quelli se intendano li extraordenarii di quel anno. Poi quanti zupani sarano proposti, quello per mazor parte delli zudesi romangono et...

Na dnu lijeve kolumne nadodan je drugim rukopisom, pismom i tintom još jedan upis čiji se tekst jedva nazire:

Io nottaro Chameta (?) [...] da la [...] del Chastila della [...] laso al[la] frataia della Madona de Santa Maria de Dobrich [...] de Marcho [...] una corona d'argento et [...] toto in [...] d'argento est [...] altri fratri [...] mesa ala nostra [...] perpetualmente.

Tekst desne kolumne

... quello sia il nouo zupano. Poi siano imbusulati li d[ui ...] fratelli et li primi dui qual sera chauadi fora uno de lor doi, quel per mazor parte delli zudesi romanera se inter da uno delli ordinarii. Li gastaldi similmente dui quali parerano alli ditti zudesi [...] fatto questo chesi scriuano con noue zudesi ueng[ono] inla (!) sala doue aspetano li fratelli e sentando cum tutti nel loco suo, che debbia public[are] tutti li offitiali, et il nouo zupane sia preso dadui zudesi ordinarii uechi et menado in chao della tola, et mess a sentar alla man dextra del scrivan, et lui possa trouare uno zudese ordinario fina zorni otto pur delli fratelli, e questo sia obseruato de anno in anno.

De quelli che non uolesse accetar li officii. Capitulo XII.

Anchora uolemo, et ordinemo, che tutti quelli che reffudasse il officio siano [tenuti] pagare L 40 sença gratia, et derechano astretti a farlo, et non uolendo [siano] chaçadi fuor della scola.

[Delli] officiali che falesseno alle congre[gation]. Capitulo [XIII].

Anchora uolemo, et ordinemo, che tutti offitiali coe zudexi, sette ordenarii et dui [extra-ordenarii et] zupano [e]t li gastaldi siano tenuti uenir alle congregation ogni dominega scomencando [dall] settembrijo fina chel sarra fatto el pasto, et reso il conto al nouo zupano, se ben anchora non comandato sotto pëna de L 6, sença alcune grazia, et questo tante uolte quante falerano e simil[m]ente ...]sanno quando per qualche bisogno li fosse comandato, che intra nella stessa pëna, saluo se non fosse in la terra, ouer che stessee in casa d'qualchuno per fameio, ouer qualche altra legitima causa fosse impedito.

Come se die far le congregation. Capitulo XIII.

Anchora uolemo, et ordinemo, che nostro zupano sia tenuto far la congregation scomençando la prima dominega del mese d'octumbrijo fina nouembrijo ouer decembrijo, og[ni] dominega infalanter, e questo per scoder li debiti, et se achadesse qualche question infra li fratelli che zupan fosse rechiesto da qualcheuno subito debbia ordinar alli gastaldi che die comandar alla congregation, et contra facendo sia condenato a pagare sença gratia L 20.

Delli pasti annuati. Capitulo X[V].

Anchora uolemo, et ordinemo, che ditto zupano sia tenuto dal mese octumbrijo ouer decembrijo far li nostri pasti, se hauesse schollo pero danari della scola, et che ogni fratello sia tenuto portar al pasto L 20, e quelli che non potesse uenir, sia tenuto pagar per le messe L 16.

De quelli che menasseno fameia al pasto. Capitulo XVI.

Anchora uolemo, et ordinamo, che quando li pasti nostri se ordinarano ouer aparechiarano che nisun gastaldo non presumma de menar saluo una persona in segno che li ayuti aparechiar sotto pëna de meza quarta de formato per ciascaduta, persona sença alcuna gratia eccesso se fusse el puto in cuna.

De quelli che facesse parole in publico. Capitulo XVII.

Anchora uolemo, et ordinamo, che se alcun facesse parole irruriose con unaltro fratello in publico coe alle piace, chiesie, ouer tauerne sença gratia sia condenato pagar lire dui di cera et non uolendo obedir sia chaçato fuor della frataya.

[Come se deve] accetar il fratello. Capitulo [XVIII.]

Anchora uolemo, et ordinemo, che quando alcuno uolesse intrar ne[lla] presente scola e poi che fratelli fosseno contenti de accetarlo, che debbia star con la testa deschenerta in presentiam tutti li fratelli, et il scriuano debbia lezer tutta la presente matricola interpretandola et po[i] che la intendera sel si contentara de obseruar tutto che é in essa che sia messo infra dei zudesi ordinarii et menato auanti el altar de Sancta Maria il scriuan auanti de loro portando la ditta matricola, et che lui metta la man sul ditto altar, promettendo e zurando de obseruar quanto in essa. Et questo si obserui in perpetuum.

Podno desne kolumne nadodana su još dva posve izbljednuta i jedva čitljiva kapitula, napisana drugim rukopisom, pismom i tintom:

Anchora volemo et ordinemo morando [...] vno delli nostri fratelli sia [...] gniedo a dar e pagar L [...] inter se [...] anima del morto e li volemo [...]. Questo capitolo sia ops[...] perpetuis [...].

Anchora uolemo et ordinemo che sia [...].

SUMMARY

MATRICULA OF THE CONFRATERNITY OF OUR LADY OF DOBRIĆ FROM THE 16TH CENTURY SPLIT. PALEOGRAPHIC-DIPLOMATIC AND CONTENTS ANALYSIS WITH TRANSCRIPTION³⁵

In this article author analyzes rules of the confraternity of Our Lady of Dobrić in a broader context of social and economic history of Split throughout the Late Middle Ages and in the early modern period. The matricula of the afore-mentioned confraternity was assembled in the sixteenth century, and presently is kept in the Archbishopric Archives of Split. The document is written on the leaf of parchment in cursive pre-humanist minuscule in Italian. Text of the matricula witness that the confraternity was founded in 1558 in the afore-mentioned church with the task to gather believers from the Dobrić district of Split. The matricula regulates hierarchy within the confraternity that was governed by mayors and gastalds, who had precisely prescribed obligations and authorities. Moreover, this matricula contain rules of conduct for all other members of the confraternity, and these rules included discipline, solidarity and unconditional fulfillment of commitments. If someone broke rules, the offender could pay a penalty or even would be excluded from the confraternity. In the years after the foundation, some of the ordinances were reformed, and this fact indirectly witness that the membership grew, together with the influence of the confraternity within contemporary Split. At the bottom of the writing pad, on which this matricula was written, one can find three more records written with different ink and scripts. These marginal records, though poorly visible, clearly witness that the matricula was in use throughout a considerable time and that its ordinances were reviewed and changed due to needs of the confraternity.

KEY WORDS: *confraternity of Our Lady of Dobrić, Split, matricula, Late Middle Ages, early modern period.*

³⁵ The shorter version of this text was presented in October 2019 at the international conference *IV Triennale: Towns and cities of the Croatian Middle Ages: City and Church*, under the title: "Rules of Split's Confraternity Our Lady of Dobrić from the 16th century"